

Rafał Majzner

Zadania nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej w zakresie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci

---

Rocznik Naukowy Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy.
Transdyscyplinarne Studia o Kulturze (i) Edukacji nr 11, 433-443

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Rafał Majzner

AKADEMIA TECHNICZNO-HUMANISTYCZNA W BIELSKU-BIAŁEJ

ZADANIA NAUCZYCIELA EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I ROZWIJANIA KULTURY MUZYCZNEJ DZIECI

WPROWADZENIE

Obcowanie z muzyką może przybierać różne formy, tzn. muzykę można tworzyć, można ją odtwarzać np. poprzez śpiew, grę na instrumentach, można jej też słuchać. Kontakty z muzyką mogą mieć charakter naturalny, spontaniczny związany z codziennymi doświadczeniami w przestrzeni życia. Z drugiej jednak strony, człowiek powinien być przygotowany do świadomego uczestnictwa w kulturze muzycznej. Zadanie to w znacznej mierze spoczywa na szkole w ramach wychowania muzycznego. Jak podkreśla Jadwiga Uchyła-Zroski, wychowanie muzyczne jest długotrwałym procesem edukacyjnym, którego istota polega na organizowaniu i przekazywaniu dziecku różnorodnych doświadczeń muzycznych ukierunkowanych na rozwijanie percepcji, wykonawstwa i twórczości muzycznej. Zakres nabywanej przez dziecko wiedzy i umiejętności muzycznych konsekwentnie prowadzi do harmonijnego rozwoju jego osobowości. Pozwala stopniowo odkrywać w sobie potrzebę własnej ekspresji, zainteresowań sztuką oraz wzbudzać i tworzyć motywacje do działań samokształceniowych. Wychowanie muzyczne sprawia, że funkcjonowanie dziecka w kulturze danego społeczeństwa jest zgodne z jego naturalnymi potrzebami. Natomiast w jego dorosłym życiu może stanowić ponadczasową wartość (Uchyła-Zroski 2013, s. 174).

Podstawowym celem wychowania muzycznego jest przygotowanie uczniów do świadomego korzystania z dorobku rodzimej i światowej kultury muzycznej oraz twórczego uczestnictwa w życiu muzycznym kraju. Wysunięcie tego celu na plan pierwszy wynika z przekonania, że w wykształceniu pełnej, bogatej osobowości, wychowanie estetyczne ma swój bardzo istotny udział i że rozwój kultury muzycznej narodu może doko-

nywać się tylko przez harmonijne i proporcjonalne kształcenie nie tylko twórców i wykonawców, ale i odbiorców sztuki.

Pod pojęciem kultury muzycznej rozumie się „całokształt zjawisk kulturalnych związanych z muzyką. Składają się na nią: twórczość muzyczna, sztuka wykonawcza, instytucje muzyczne, środki przekazywania muzyki, wychowanie muzyczne, odbiorczość muzyki. Wszystkie te czynniki nawzajem się warunkują” (Chodakowski 1995, s. 589). Uczestnictwo w kulturze muzycznej uwarunkowane jest wieloma czynnikami związanymi z jednostką, np. potrzebami kulturowymi jednostki, jak i czynnikami o charakterze społecznym, do których zaliczyć można, między innymi: sytuację rodzinną, materialną i zawodową, poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania itp. Wymienione czynniki decydują o poziomie odczuwanego zapotrzebowania na uczestnictwo w kulturze muzycznej, jak i ewentualną formę uczestnictwa jednostki w kulturze.

Na kulturę muzyczną składają się:

- wrażliwość muzyczna zarówno sensoryczna, jak też wrażliwość na struktury muzyczne i wartości;
- doświadczenie, a więc kontakt bezpośredni z dziełami muzycznymi, kontakt pośredni poprzez dźwięk reprodukowany i własną amatorską działalność muzyczną;
- wiedza z zakresu historii, teorii i estetyki muzycznej;
- umiejętność włączania doświadczeń związanych z muzyką w całość swojego życia, a więc systematyczny rozwój osobowości estetycznej i ogólnej (Białkowski, Sacher 2010, s. 101–102).

Jak stwierdza Małgorzata Makówka, uczestnictwo w kulturze służy zaspokajaniu różnorodnych potrzeb człowieka: poznawczych estetycznych, ludycznych, kontaktu społecznego, prestiżu, zagospodarowania wolnego czasu itp. Funkcje, które spełnia w życiu jednostki, mogą się zmieniać zależnie od jej sytuacji życiowej, rodzaju treści z którymi nawiązuje kontakt, oraz momentu i warunków, w których ten kontakt ma miejsce. Korzyści wynikające z partycypacji w kulturze można także rozpatrywać w wymiarze społecznym. Kontakty z kulturą sprzyjają formowaniu wielu społecznie użytecznych cech osobowości ludzkiej, wpływając tym samym na formy i treści życia społecznego, na interakcje między jednostką a zbiorowością (Makówka 2007, s. 8).

KSZTAŁTOWANIE KULTURY MUZYCZNEJ W SZKOLE

Jednym z głównych miejsc wprowadzania dziecka w świat kultury muzycznej jest szkoła. Nauczanie muzyki w szkole jest ważnym etapem w kształtowaniu fundamentów kultury muzycznej dorosłego człowieka. Od roli edukacyjnej nauczyciela zależy stopień przychylności ucznia do działań na rzecz szeroko rozumianej kultury muzycznej. W opiniach teoretyków i praktyków edukacji muzycznej w szkolnictwie ogólnokształcącym od lat brakuje sensownie prowadzonej edukacji muzycznej. Ograniczenie wymiaru czasowego spowodowało zmniejszenie się liczby wysoko kwalifikowanych nauczycieli. Drastycznie zmniejszyła się liczba muzycznych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych. Media publiczne prawie całkowicie zaniechały udziału w edukacji muzycznej. Badacze zjawiska apelują o jak najszybsze działania naprawcze, bo od tego zależy przyszłość polskiej kultury muzycznej (Białkowski, Sacher 2010, s. 102). Wymienione wyżej zarzuty odnoszą się także do etapu edukacji wczesnoszkolnej. Obecnie muzyka w najmłodszych klasach pojawia się najczęściej jako dodatek do treści głównych i tak też jest traktowana przez większość nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, którzy wszelkie zaległości w zakresie głównych treści nauczania (według nich ważniejszych) nadrabiają kosztem zajęć muzycznych. Muzyka na tym poziomie edukacyjnym często też staje się jedynie tłem innych zajęć, np. plastycznych; służy wyciszeniu uczniów, jest narzędziem i metodą do realizacji niemuzycznych celów. Nie pełni natomiast funkcji autonomicznych. Tak prowadzone zajęcia nie przyczyniają się do rozwoju muzycznego uczniów, nie kształtują zainteresowań tą dziedziną, a wręcz przeciwnie: utrwalają poglądy o wyłącznie użytkowym charakterze sztuki muzycznej. (Popowski, Grusiewicz, Sołtysik 2015). Jak podkreśla Ewa Szatan: „Obecnie nauczyciel, poddany presji integracji treści, dość często rezygnuje z muzyki na rzecz innych przedmiotów, gdyż muzyka to tylko „taki ładny dodatek do lekcji” – można radośnie pośpiewać lub – słuchając muzyki – zrelaksować się. Czy rodzi się w nim (nauczycielu) refleksja, jakim jest nauczycielem – przewodnikiem po muzyce i jaki preferuje model pracy w edukacji muzycznej włączonej w system kształcenia zintegrowanego?” (Szatan 2014, s. 298).

Ponadto z przeprowadzonych badań (Majzner 2014) wynika, że nauczyciele nie mają umiejętności posługiwania się nomenklaturą muzyczną i mają braki w wiedzy na temat celów i funkcji wychowania muzycznego.

Większość badanych nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej zadeklarowała, iż chętnie powierzyłaby prowadzenie zajęć w zakresie edukacji muzycznej muzykowi specjalście, uzasadniając swoją decyzję jednym z następujących czynników: niska samoocena własnych kompetencji muzycznych, brak wyposażenia sal, brak czasu na realizację zajęć. Tymczasem zadaniem nauczyciela każdej grupy wiekowej jest tworzenie specjalnych okazji do słuchania muzyki artystycznej, osvajanie dzieci z różnymi jej gatunkami, rozbudzenie zainteresowania brzmieniem głosów i instrumentów, aby w przyszłości dzieci nie dystansowały się od trudniejszych, bardziej złożonych form muzycznych. W miarę możliwości każde dziecko powinno uczestniczyć przynajmniej kilka razy w ciągu pobytu w szkole w koncertach na żywo w wykonaniu profesjonalnych muzyków, organizowanych w przedszkolu, a także w imprezach muzycznych w salach koncertowych, teatrze muzycznym, w szkołach muzycznych, domach kultury itp. Uczniowie powinni także uczestniczyć w spektaklach operowych i baletowych oraz koncertach muzyki artystycznej, również tej należącej do muzycznej kultury popularnej, przynajmniej 2–3 razy w roku szkolnym. Czynne uczestnictwo dzieci w zespołach chóralnych, tanecznych i regionalnych powinno stanowić uzupełnianie szkolnej edukacji muzycznej, poszerzać też wiedzę o kulturze bliższego i dalszego otoczenia drogą własnych doświadczeń. Poza słuchaniem muzyki na żywo uczniowie powinni też korzystać z audycji muzycznych przekazywanych drogą medialną.

KSZTAŁTOWANIE I ROZWIJANIE KULTURY MUZYCZNEJ DZIECI W OPINIACH NAUCZYCIELI

W celu uzyskania danych na temat zadań nauczyciela edukacji elementarnej w zakresie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci przeprowadzono badania ankietowe. Badaniami objęto wybranych losowo 68 nauczycieli w szkołach podstawowych na terenie miasta Bielska-Białej i okolicznych gmin.

W toku badan poszukiwano odpowiedzi na następujące problemy:

- Jak nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej rozumieją pojęcie kultury muzycznej?
- Jakie działania podejmowane są przez nauczycieli w zakresie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci?
- Jak nauczyciele oceniają dzieci jako uczestników kultury muzycznej?

- Jakie czynniki, w opiniach nauczycieli, stanowią bariery w procesie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci?

Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety składający się głównie z pytań otwartych, tak aby nauczyciele mieli swobodę w udzielaniu odpowiedzi i aby nie narzucać im żadnych kategorii pojęciowych. Zebrane odpowiedzi poddano analizie jakościowej i ilościowej, w rezultacie, której wyodrębniono główne sposoby rozumienia kultury muzycznej przez respondentów (tabela 1).

Tabela 1. Rozumienie pojęcia kultura muzyczna przez nauczycieli edukacji elementarnej

sposób rozumienia pojęcia	liczba odpowiedzi	% N= 68
wiedza z zakresu teorii muzyki, np. agogika, dynamika, podstawy notacji muzycznej	47	69,1
wiedza o różnych gatunkach muzycznych, kompozytorach itd.	35	50,7
dorobek kulturowy danego regionu, np. kultura muzyczna Podhala	21	30,9
wrażliwość muzyczna, emocjonalne nastawienie do muzyki	17	25
świadomy odbiór muzyki, np. rozumienie zamysłu kompozytora, umiejętność rozpoznawania środków stylistycznych danej epoki itd.	5	7,3
potrzeba obcowania z muzyką, bierne uczestnictwo w spektaklach muzycznych, w koncertach itd.	59	86,8
tworzenie muzyki, aktywne uczestnictwo w zespołach muzycznych, w zajęciach teatralno-muzycznych	24	35,3
właściwe zachowanie w miejscach upowszechniania kultury muzycznej, np. operze, teatrze muzycznym itd.	63	92,6

Źródło: badania własne.

Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, że w ocenie zdecydowanej większości badanych (92,6%) kultura muzyczna przejawia się przede wszystkim we właściwym zachowaniu oraz sposobie ubierania się w miejscach upowszechniania kultury muzycznej. Nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej zwracają tym samym uwagę na przyjęte kulturowo zwyczaje odnoszące się do wyrażania szacunku artystom poprzez odpowiedni ubiór i zachowanie. Niewątpliwie poprzez tego typu oddziaływania dzieci uczą się kulturalnego zachowania, nacechowanego szacunkiem i wyjątkowością spotkań z muzyką, ale wskazany sposób rozumienia kultury muzycznej nie oddaje jej istoty. W kolejnym, ze względu na częstotliwość wskazań, sposobie rozumienia pojęcia kultura muzyczna przez nauczycieli dominuje koncentracja na odbiorczym uczestnictwie w muzyce jako wskaźniku kultury muzycznej. Dla 86,8% badanych kultura muzyczna przejawia się, bowiem w potrzebie obcowania z muzyką

np. w trakcie koncertów, uczestnictwa w spektaklach muzycznych itp. Podany sposób rozumienia uwzględnia wyłącznie pasywny stosunek do muzyki. Właściwe rozumienie kultury muzycznej obejmuje wrażliwość muzyczną, bezpośredni i pośredni kontakt z dziełami muzycznymi oraz wiedzę z zakresu historii, teorii i estetyki muzycznej. Tymczasem w opiniach znacznej części respondentów (69,1%) kultura muzyczna obejmuje wyłącznie ostatni z wymienionych składników, tzn. wiedzę muzyczną. Wiedza muzyczna jest jednym z komponentów kultury muzycznej, ale nie jest czynnikiem decydującym o jej poziomie. Nieliczna grupa badanych wskazała na istotę kultury muzycznej, którą jest niewątpliwie wrażliwość muzyczna oraz emocjonalne nastawienie do muzyki (25%). Przytoczone wyżej opinie nauczycieli na temat istoty kultury muzycznej wskazują na powierzchowne jej rozumienie, co niewątpliwie może się przedkładać na realizację zadań w zakresie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci w edukacji wczesnoszkolnej. Zadaniem edukacji muzycznej jest wykształcenie przede wszystkim świadomego odbiorcy, wrażliwego na ładunek emocjonalny muzyki.

Tabela 2. Działania podejmowane przez nauczycieli w zakresie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci

rodzaje działań nauczyciela	Liczba odpowiedzi	% N= 68
przekazywanie wiedzy muzycznej (zgodnie z podstawą programową)	63	92,6
stosowanie form umuzykalnienia dzieci (zgodnie z podstawą programową), np. śpiew, nauka gry na instrumentach, tworzenie muzyki itp.	68	100
zwracanie uwagi na ładunek emocjonalny muzyki, różne sposoby przeżywania muzyki	23	33,8
dialog muzyczny, korespondowanie muzyczne między nauczycielem i dzieckiem	2	2,9
organizowanie audycji muzycznych w szkole oraz w instytucjach pozaszkolnych	18	26,5
organizowanie wyjść na koncerty do filharmonii, opery, teatru muzycznego itp.	47	69,1
troska o właściwy ubiór i zachowanie dzieci w miejscach upowszechniających muzykę, np. w czasie wyjścia do filharmonii, teatru muzycznego itp.	56	82,3

Źródło: badania własne.

Działania nauczycieli podejmowane w zakresie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci ukierunkowane są głównie na realizację zaleceń podstawy programowej edukacji muzycznej, a związane są ze stosowaniem różnych form umuzykalnienia. Wymieniony przez wszystkich badanych sposób kształtowania kultury muzycznej pociąga za sobą określone konsekwencje. Z jednej strony, „przywiązanie” nauczyciela do wytycznych podstawy programowej świadczy o jej znajomości i realizacji, z drugiej jednak strony może

powodować brak elastyczności i inwencji nauczycieli w działaniach ukierunkowanych na rozwijanie kultury muzycznej dzieci. Konsekwencją wskazanych wcześniej sposobów rozumienia kultury muzycznej przez nauczycieli są deklarowane przez nich działania w omawianym zakresie. W ocenie badanych, sposobami rozwijania kultury muzycznej dzieci są: przekazywanie im wiedzy muzycznej (92,6%) oraz troska o właściwy ubiór i zachowanie dzieci w miejscach upowszechniających muzykę (82,3%). Dość powszechna jest również opinia badanych, że właściwym sposobem rozwijania kultury muzycznej jest organizowanie dzieciom wyjść na koncerty do filharmonii, opery, teatru muzycznego itp. (69,1%). Na szczególną uwagę zasługuje opinia zaledwie dwóch nauczycieli, którzy wskazali na współdziałanie nauczyciela i ucznia w ramach podejmowanej aktywności muzycznej. Dialog muzyczny, korespondowanie muzyczne w obrębie wszystkich składników kultury muzycznej zapewnia pełne i harmonijne jej kształtowanie i rozwijanie.

Tabela 3. Ocena dzieci jako uczestników kultury muzycznej przez badanych nauczycieli

wypowiedzi nauczycieli	liczba odpowiedzi	% N= 68
zaangażowanie emocjonalne, silne przeżycia towarzyszące uczestnictwu w różnych formach edukacji muzycznych	33	48,5
zainteresowanie dzieci różnymi formami oddziaływań muzycznych	31	45,6
ciekawość poznawcza, otwartość na wiedzę i umiejętności muzyczne	12	17,6
twórcza postawa dziecka wobec świata muzyki	23	33,8
brak przygotowania dzieci przez środowisko rodzinne do uczestnictwa w kulturze muzycznej	44	64,7
indywidualne preferencje i tym samym duże zróżnicowanie dzieci w zakresie uczestnictwa w kulturze muzycznej	15	22

Źródło: badania własne.

W ocenie badanych nauczycieli (64,7%), główna odpowiedzialność za kształtowanie i rozwijanie kultury muzycznej dzieci spoczywa na środowisko rodzinnym, które niestety w niewielkim stopniu wywiązuje się z tego zadania. Stanowi to poważną trudność w realizacji zadań dla nauczycieli. Do głównych cech predysponujących dziecko w młodszym wieku szkolnym do uczestnictwa w kulturze muzycznej badani zaliczyli: zaangażowanie emocjonalne, silne przeżycia towarzyszące uczestnictwu w różnych formach edukacji muzycznych (48,5%) oraz zainteresowanie dzieci różnymi formami oddziaływań muzycznych (45,6%). Oznacza to, że respondenci dostrzegają postawę otwartą dzieci wobec doświadczeń muzycznych oraz potrzebę przeżyć emocjonalnych towarzyszących doświadczeniu świata muzyki. Znacznie mniej liczna grupa

badanych (22%) dostrzega różnice indywidualne pomiędzy dziećmi związane z różnymi preferencjami aktywności muzycznej, potrzebami odbioru określonych gatunków muzycznych itd. Zastanawia fakt, iż zaledwie 33,8% nauczycieli dostrzega u dzieci potencjał twórczy w zakresie aktywności muzycznej. Tymczasem z prowadzonych badań wynika, że dziecko posiada ogromny potencjał twórczy w różnych obszarach aktywności, takich jak: aktywność plastyczna, literacka, muzyczna itd., natomiast nauczyciele nie w pełni ten potencjał wykorzystują i rozwijają w codziennych działaniach dydaktyczno-wychowawczych.

Tabela 4. Czynniki stanowiące bariery w procesie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci

rodzaje barier	liczba odpowiedzi	% N= 68
niska samoocena nauczycieli w zakresie kompetencji muzycznych	19	27,9
brak wyposażenia szkoły w odpowiednie środki dydaktyczne, np. instrumenty muzyczne, sprzęt do odtwarzania muzyki	63	92,6
brak zaangażowania środowiska rodzinnego w kształtowanie kultury muzycznej dzieci	56	82,3
brak zainteresowania ze strony małego dziecka muzyką klasyczną	43	63,2
brak środków finansowych na organizowanie wyjść z dziećmi do opery, teatru itd. w ramach zajęć szkolnych	61	89,7
brak dostatecznej dojrzałości dziecka do kształtowania postawy świadomego odbiorcy muzyki	27	39,7
niedostosowanie ofert audycji umuzykalniających do potrzeb i możliwości dzieci	17	25

Źródło: badania własne.

Nauczyciele dostrzegają szereg przeszkód w procesie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci. Najczęściej, w ocenie badanych, przyczyny te mają charakter zewnętrzny. Jedynie 27,9% nauczycieli potrafiło dokonać samooceny i krytycznej refleksji nad własnymi kompetencjami muzycznymi w omawianym zakresie. Najliczniejsza grupa respondentek upatruje przyczyn trudności w rozwijaniu kultury muzycznej dzieci w brakach materialnych, odnoszących się do wyposażenia szkoły w odpowiednie środki dydaktyczne, np. instrumenty muzyczne, sprzęt do odtwarzania muzyki (92,6%) oraz w brakach środków finansowych na organizowanie wyjść z dziećmi do opery, teatru itd. w ramach zajęć szkolnych (89,7%). Ponownie jako źródło barier w procesie kształtowania kultury muzycznej dzieci badane wskazały na środowisko rodzinne, które nie podejmuje działań w omawianym zakresie i nie wspiera działań nauczycieli. Część badanych, nie dostrzega potrzeb i zainteresowań dzieci muzyką klasyczną (63,2%) oraz nie docenia możliwo-

ści dzieci w zakresie kształtowania u nich postaw świadomych odbiorców (39,7%). Na podstawie przytoczonych wyników badań można stwierdzić, że nauczyciele przerzucają odpowiedzialność za kształtowanie kultury muzycznej dzieci na inne osoby i środowisko materialne, natomiast nie rozumieją, że to ich zadaniem w zakresie wychowania muzycznego jest wprowadzanie dziecka w kulturę muzyczną. Może się to wiązać z niskim poziomem kompetencji muzycznych nauczycieli edukacji elementarnej.

PODSUMOWANIE

Rozwój i kształtowanie kultury muzycznej człowieka uwarunkowany jest wpływem wielu środowisk, których znaczenie zmienia się w zależności od jego wieku, indywidualnych zainteresowań, doświadczeń i warunków jakich wzrasta. Ważnym elementem środowiska życia dziecka jest szkoła, która powinna odgrywać znaczącą rolę w kształtowaniu ich potrzeb kulturalnych. Nauczyciele edukacji muzycznej powinni skoncentrować zatem swoje działania dydaktyczno-wychowawcze na rozwijaniu wrażliwości estetycznej dziecka przez ukierunkowanie jego zainteresowań, jak również ukazanie najwyższych wartości piękna jakie tkwią w muzyce. Istotne staje się kształtowanie kultury muzycznej dzieci w zakresie różnych form aktywności.

Na podstawie przeprowadzonych badań nad podejściem nauczycieli do swoich zadań w zakresie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci można stwierdzić, że niestety ich sposób rozumienia kultury muzycznej uwzględnia wyłącznie pasywny stosunek do muzyki, przyjętych kulturowo zwyczajach odnoszących się do wyrażania szacunku artystom poprzez odpowiedni ubiór i zachowanie. Właściwe rozumienie kultury muzycznej obejmuje natomiast wrażliwość muzyczną, bezpośredni i pośredni kontakt z dziełami muzycznymi oraz wiedzę z zakresu historii, teorii i estetyki muzycznej. Deklarowane działania podejmowane przez nauczycieli w zakresie kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci koncentrują się na przekazywaniu im wiedzy muzycznej oraz trosce o właściwy ubiór i zachowanie dzieci w miejscach upowszechniających muzykę. Tylko nieliczni respondenci traktują współdziałanie muzyczne nauczyciela i ucznia w obrębie wszystkich składników kultury muzycznej, co zapewnia pełne i harmonijne jej kształtowanie i rozwijanie. Badane dostrzegają postawę otwartą dzieci wobec doświadczeń muzycznych oraz potrzebę przeżyć emocjonalnych towarzyszących doświadczaniu świata muzyki, ale też po-

strzegają dzieci jako mało dojrzałe do podejmowania wobec nich działań mających na celu kształtowanie kultury muzycznej. Do głównych barier utrudniających proces kształtowania kultury muzycznej dzieci badane zaliczyły również środowisko rodzinne, które nie podejmuje działań w omawianym zakresie i nie wspiera działań nauczycieli, a także czynniki materialne w postaci braków w wyposażeniu szkoły w odpowiednie środki dydaktyczne, brak finansów na wyjscia z dziećmi do instytucji upowszechniających muzykę. Tylko nieliczne respondentki potrafiły dokonać samooceny i krytycznej refleksji nad własnymi kompetencjami muzycznymi w omawianym zakresie.

Kultura muzyczna jest wartością, czyli czynnikiem wzbogacającym osobowość człowieka, poszerzającym zakres jego kultury osobistej. Miarą przeżycia estetycznego towarzyszącego kontaktom z muzyką nie tylko jest wiedza muzyczna, ale atmosfera, coś nieuchwytnego w muzyce, co porusza wyobraźnię. Na kulturę muzyczną składają się także takie czynniki, jak: wrażliwość estetyczna, doświadczenie, wiedza z zakresu podstawowych pojęć teorii i historii sztuki oraz estetyki, umiejętność włączania doświadczeń w całość swego życia. Wszystkie te czynniki są ze sobą ściśle powiązane. Uczestniczenie w kulturze polega nie tylko na odbieraniu, lecz także na jej rozumieniu i tworzeniu.

LITERATURA

- Białkowski A., Sacher W.A. (red.), *Standardy edukacji muzycznej*, Fundacja „Muzyka jest dla wszystkich” 2010.
- Chodkowski A. (red.), *Encyklopedia muzyki*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- Majzner R., *Samoocena nauczycieli wczesnej edukacji w zakresie kompetencji muzycznych – doniesienia z badań*, [w:] W. Żłobicki (red.), *Transgresje w edukacji*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2014.
- Makówka M., *Funkcje uczestnictwa w kulturze*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2007, nr 742.
- Popowski R., Grusiewicz M., Sołtysik A., *Nauczanie muzyki w szkole podstawowej. Analiza rozwiązania systemowego*, „Wychowanie Muzyczne” 2015, nr 2.
- Szatan E., *W poszukiwaniu radosnych (?) spotkań dzieci z muzyką w kształceniu zintegrowanym (o krytyczno-refleksyjnym modelu pracy nauczyciela)*, [w:]

Pomiędzy dwiema edukacjami. Nauczyciel wczesnej edukacji dziecka wobec czasu zmiany, Wyd. WSP, Łódź 2014.

Uchyła-Zroski J., *Kultura muzyczna dzieci i młodzieży w kontekście założeń edukacyjnych szkoły i wyników badań nad motywami uczenia się muzyki*, „Nauczyciel i Szkoła” 2013, nr 1 (53).

STRESZCZENIE

Jednym z podstawowych celów wychowania muzycznego jest przygotowanie uczniów do świadomego korzystania i twórczego uczestnictwa w życiu muzycznym środowiska. W artykule rozważony został problem kształtowania i rozwijania kultury muzycznej dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Na podstawie analizy literatury przedmiotu określono założone zadania nauczyciela, natomiast w oparciu o badania empiryczne ustalono, jakie rzeczywiste funkcje realizuje nauczyciel w omawianym zakresie.

Słowa kluczowe: kultura muzyczna, zadania nauczyciela, dziecko w młodszym wieku szkolnym.

TASKS OF EARLY SCHOOL EDUCATION TEACHERS IN SHAPING AND DEVELOPING THE MUSICAL CULTURE OF CHILDREN

SUMMARY

One of the fundamental goals of music education is to prepare students to conscious use and creative participation in the musical life of their environment. The following article discusses the problem of formation and development of musical culture of children at early school age. Basing on the analysis of literature the article determines tasks of early school teachers. Furthermore, on the basis of empirical researches the author of the following work discusses what real functions teachers manage to implement in this field.

Key words: musical culture, tasks of the teacher, the child at early school age.